DE
ARISTOPHANIS COMICI
VOCABULORUM FORMATIONE.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM MARPURGENSIUM ORDINIS
AUCTORITATE ET CONSENSU

AD

SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

RITE CAPESSENDOS

DIE V. MENSIS AUGUSTI MDCCCLXXIX

PUBLICE DEFENDET

VILELMUS UCKERMANN
WETTERANUS.

MARPURGI.
TYPIS ACADEMICIS ROBERTI FRIEDRICH.

Haec dissertatio inauguralis est prior pars eius libelli, qui „de **Aristophanis comici vocabulorum formatione et compositione**“ inscriptus N. G. Elwerti sumptibus Marpurgi propediem in lucem edetur.

auctor.

PATRI CARISSIMO

CAROLO ECKHARDO UCKERMANN

PROCURATORI PUBLICO ET NOTARIO MARBURGENSI

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

AUCTOR.

Hoc seculo cum ii, qui ad antiquitatis studia se contulerunt, grammaticas inprimis res summa diligentia tractaverint et pervestigaverint, neque ullus fere adhuc extet huius disciplinae locus, de quo non satis multa scripta sint, alias aliquas huius philologiae partes, lexicographiam et vocabulorum formandorum rationem, magis quam par est posthabitas esse consentiunt viri docti. Nam etsi plerorumque vocabulorum, quae literis tradita ad nos pervenerunt, radices et primae significationes inventae sunt et in omnibus lexicis leguntur, etsi de universa Graecorum et formandi et componendi ratione multa iam explorata sunt, tamen non satis curae in tractandis singulorum autorum sermonibus collocatum est: quorum quae fuerit verborum copia, quibusnam rebus aut ab iis qui antecedunt aut iis qui sequuntur differant, quas habeant sermonis quae vocantur proprietates in vocabulorum aut formatione aut compositione aut significatione, haec sane neglecta ab huius aetatis viris doctis ita sunt, ut ne in lexicis specialibus quidem, ut hoc verbo uti liceat, in disceptationem vocata sint; (quamquam, ut G. Dindorfii, qui lexicon Aeschyleum edidit, verbis utar, talia peculiaria melius coniunctim proposita, quam per lexica dispersa percipi fatendum est!).

Atque quum de Homeri, Aeschyli, Sophoclis aliorumque sermone non paucae scriptae sint commentationes, quibus aliquae saltem res, quae ad illas, quas diximus, quaestiones pertineant,

bene atque accurate explicentur, Aristophanem, — cuius lexicon speciale, quod vocatur, adhuc quidem magnopere desideramus, — eiusque rationem ab hac, quam significavimus, parte nemo adhuc per se solam spectavit, sed omnes breviter tantum attigerunt. Qua de causa multa vocabula ab hoc poëta in usum vocata, quae explicationis summopere indigeant, in medio relicta vel silentio praetermissa esse arbitrati Aristophanis formationem et compositionem seiunctam a ceteris in hoc libello tractare et ea verba, quae ille nova literis intulit, certas in classes ad artis praecepta dispositas redigere animum induximus.

Aristophanis autem sermo eo magis, in quem accuratius inquireremus, dignus videbatur esse, quod hic poëta terminum quasi inter duas praecipuas dialecti atticae aetates — veterem et recentem — facere videtur (nam hic sermonem atticum purissime excoluit et ad tantam deduxit verborum copiam, quantam veteres scriptores aut poëtae non habebant, posteriores ab illo receptam aliquamdiu reservaverunt) — et quod hic, ut plerique poëtae comici, singulares quasdam ac proprias virtutes habet, quae non possint non tenere legentium animos neque excitare ad vocabula inquirenda et rationem formandi cognoscendam.

Quaerentibus autem nobis de ratione, quam hic poëta in vocabulis formandis et componendis secutus sit, primum videndum erit, quaenam ex iis vocabulis, quae in fabulis ab illo reliquis inveniuntur, a poëta ipso formata esse putanda ideoque hoc loco tractanda sint.

Ac primum quidem, quoniam ea tantum composita, quae Aristophanes primus in usum vocat, ipse nova formavisse potest, secernenda esse apparet ex hac quaestione omnia ea vocabula, quae praeter hunc poëtam aliquis autor Graecus ante illius aetatem scribens usurpavit: quippe quae nec solus nec primus ille formaverit, neque ex iis illius proprietas cognoscatur. Segregamus igitur omnia vocabula Homerica et Hesiodea, qualia *τανυσίπτερος*, *καρχαρόδους*, *σκαφίς*, Pindarica, qu. *τηλαυγής*, *μελάμφυλλος*, Herodotea, qualia *ὕσθριξ*, *ἀγρυπνία*,

ea quoque vocabula, quae praeter hunc poëtam tragici poëtae usurpaverunt, velut *ἱπποβάμων*, *χρυσαυγής*, *κυναυγής*, *μηλοσφαγέω*, multa denique ab aliis scriptoribus illo superioribus, quos enumerare longum est, primum formata aut composita, quae iamdiu in usum communem transierant. Accedunt segreganda ea vocabula, quae praeter Aristophanem nonnulli scriptores aetate ei fere aequales, velut Antipho, Hippocrates, Thucydides in usum vocarunt, qualia *δενδροτομέω*, *ἀντιτιμωρέομαι*. Deinde ea quoque vocabula Aristophanea esse negavimus, quae ut ab hoc Aristophane ita ab aliis poëtis comicis adhibita videmus esse. Namque ex iis reliquiis fabularum Cratini, Pherecratis, Eupolidis, Platonis, quae Athenaei, Pollucis, Hesychii, Harpocrationis, Suidae, aliorum opera et diligentia nobis conservantur, iure colligitur, illis magnam saepe et aliis in rebus et in componendis derivandisque vocabulis similitudinem cum Aristophane intercedere, ita ut, quae vocabula praeter hunc unus ex illis comicis Aristophani aut aequalibus aut paullo superioribus adhibuit, ea non Aristophanea esse, sed tum temporis in ore populi versata ab omnibus saepius usurpari existimandum sit. Neque magis Aristophanes finxit ea vocabula, quibus posteriores comici praeter ipsum usi sunt: quae ipsa quoque uterque poëta ex sermone communi et volgari desumpsit; nihilominus, quia Aristophanes primus in literas induxit, talia infra ascribemus et explicabimus. Denique vero secernenda esse ex hac quaestione existimavimus ea vocabula derivata vel composita Aristophanea, quae apud nonnullos classici, qui vocatur, Atticismi auctores saepius leguntur: neque enim putare licet, iam tum temporis adeo divulgatum fuisse Aristophanis comici sermonem, ut tales scriptores, quales Xenopho, Plato, Isocrates, Lysias, Demosthenes, Aristoteles eum nisi certa causa intercedente imitarentur. Quam ob rem seiunximus exempla *θαλλοφόρος*, *ἀντωμοσία*, *ἐξωμοσία*, *προσκεφάλαιον*, *καταδωροδοκέω*, quae et hunc et illos ex sermone populi volgari sumpsisse puto. Nam quod talia apud priorem aliquem Aristophane scriptorem non inveniuntur, casu factum esse apparet.

At contra ea vocabula Graeca vel composita vel derivata, quae ut in Aristophanis fabulis ita in posterioris vel postremae graecitatis, quae vocatur, scriptorum libris inveniuntur, ab ipso Aristophane formata, ab illis imitando expressa esse apparet: quo fit ut haec omnia suo loco tractanda sint non minus quam ea, quae apud solum Aristophanem leguntur (ἅπαξ λεγόμενα).

Quoniam, quae vocabula ex dissertatione nostra seiungenda sint, declaravimus, sequitur, ut de alio aliquo genere verborum dicamus, quae ipsa quoque ab Aristophane non sunt formata. Nam qua lingua Aristophanes utitur, ea omnium maxime accedit ad sermonem atticum popularem, ita ut mirandum non sit, multa apud illum legi vocabula, quae apud superiores scriptores non inveniuntur, non quo ea ignoraverint, sed quia talia vocabula, qualia ad domorum, culinae, conclavium instrumenta vel ad alias vitae communis cotidianaeque res rationesque pertineant, nimis trita sermone volgari et ideo orationi ipsorum — (aut tragicae aut historicae aut lyricae) — minime apta erant: contra a comico poëta huiusmodi res optime in scenam duci poterant, velut κριβανίτης, κύκηθρον aliaque multa, quae apud priores non inveneris. Similiter iudicandum est de iis vocabulis, quibus res ad iudicia et munera publica pertinentes significantur, quorum exempla in Vesparum potissimum fabula multa leguntur. Haec omnia Aristophanes etsi primus omnium in usum vocavit, tamen non ipse formavit.

Denique eas voces, quibus obscoena notio subest, cave ab Aristophane fictas esse putes, etsi apud hunc primum neque raro etiam solum legantur: tales enim voces, quales κασαλβάς, χεζητιάω, λαικαστής, omnium maxime apud plebem humilem in usu erant nec miramur, quod superiores poëtae eas non usurparunt: sed Aristophanis et comicorum opera factum est, ut literis inductae et nobis conservatae sint.

Haec sententia, quam de vocabulorum historia proposuimus, in universum quidem recta ac vera videtur esse: attamen cum de hac tota quaestione doctrina sit subtilior, attendere et aucupari verba oportebit. Nam nonne cogitari potest, pleraque

vocabula, quae apud solum Aristophanem leguntur, formata et usurpata esse iam ab auctoribus aetate superioribus, quorum libri deperditi sunt? Haec tota ratio ac via, in qua versamur, quam incerta ac lubrica sit, ut intellegas, duos afferimus locos ex Aristophanis fabulis petitos: quos qui accuratius consideraverint, facile videbunt, quanta cautio nobis sit adhibenda, si distinguimus composita Aristophanea ab iis, quae ille non formavit. In Daetalensium enim fr. Dind. 1.*) leguntur verba haec: *ἦ μὴν ἴσως σὺ καταπλιγήσει τῷ χρόνῳ· ΓΕΡΩΝ: Τὸ καταπλιγήσει τοῦτο παρὰ τῶν ῥητόρων.* Formatio verbi *καταπλιγήσει* nihil miri habet, sed prorsus secundum leges grammaticae Graecae facta est; verbum autem ipsum *καταπλίττεσθαι* esse *ἅπαξ λεγόμενον*, lexica recte adnotant; quare nihil obstaret, quominus illud verbum ab Aristophane novum formatum et ab eo primo sermoni inductum esse putaremus, nisi in verbis ipsis aliud aliquid inesset. Nam cum ille dicat: »Illud verbum (*τὸ καταπλιγήσει*) de rhetoribus desumsisti«, quomodocunque verba *παρὰ τῶν ῥητόρων* explicabis, semper ea verborum sententia erit, ut verbum illud, de quo quaerimus, iam antea in usu fuisse concludendum sit.

Contrarium quoddam observari potest in *ἀεροβατεῖν* verbo Aristophaneo; quod si apud Platonem quoque inveniri ex lexicis cognoveris, mirabere fortasse, cur Aristophani tribuerimus. Sed immerito. Namque ubi inspexeris Platonis verba ipsa (apol. Socr. p. 19 C), quae sunt: *τοιαῦτα ἑωρᾶτε καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνους κωμῳδίᾳ Σωκράτην τινὰ ἐκεῖ περιφερόμενον φάσκοντά τε καὶ ἀεροβατεῖν κτλ*, non dubitabis, quin delegaverit illis verbis ad Nubium vers. 1503, ubi haec: *ΣΩΚΡ: ἀεροβατῶ καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον*, et imitando expresserit vocem illam ab Aristophane de Socratis doctrina comice fictam.

---

*) In enumerandis versibus et fabularum et fragmentorum Dindorfianum (ed. Oxon.) ordinem sumus secuti; fabulam Acharnensium notavimus litera **A**, Equitum **E**, Nubium **N**, Vesparum **V**, Pacis **P**, Avium **Av**, Lysistratae **L**, Thesmophoriazusarum **Th**, Ranarum **R**, Eccles. **Ec**, Pluti **Pl**, fragmenta **fr.**

Quamobrem noli putare, omnia, quae infra ascripsimus, vocabula re vera ab hoc poëta, etiamsi solus aut primus ea in usum vocasse videatur, inventa esse! Sed ultra dubitationem progredi non licebit: nam cum plerique superiorum scriptorum libri ac literae aut mutilati ad nos pervenerint aut omnino deperditi sint, adhuc quidem omnia, quae supra distinximus, vocabula Aristophani ascribere deque iis iudicium facere debemus. Illud vero maxime dolendum est, quod reliquorum poëtarum comoediis deperditis, quid discriminis inter hunc poëtam et illos intercedat, accuratius exquirere nequimus.

Denique illud quoque animadvertendum est, non ea solum vocabula, quae Ar. suomet ingenio nova finxit, sed omnia, quaecunque primus literis induxit vel videtur induxisse, nostram quaestionem, quam supra definivimus, prope attingere.

Itaque quum, quaenam vocabula Aristophanea putanda et hoc loco tractanda sint, statuerimus, iam de explicatione et significatione pauca in universum dicenda sunt. Nam fortasse magnum usum ad enucleandas verborum notiones ex scholiis nos percepisse putabis: immo, quo maiorem operam in legendis conferendisque scholiis Aristophaneis consumebamus, eo magis, non multa in iis nova contineri, intellegebamus; neque enim raro fit, ut, quae multis ibi verbis de vocabulorum et explicatione et formatione explanantur, ea, si accurate animum attenderis, in ipsis poëtae verbis inesse tibi persuadeas: ut recte egisse nobis videamur, cum in explicanda vocabulorum significatione nostrum plerumque iudicium secuti verborum notiones ex sententia ac vi, quae toti loco inest, deducendas esse existimaremus scholiastae verbis rarius additis.

Sed iam rem ipsam aggrediamur, quam ita distribuimus, ut priore libro agamus de formatione vocabulorum.

Liber prior

qui est

de formatione Aristophanea.

Quoniam inter eam viam ac rationem, quam Aristophanes in derivandis vocabulis et formandis novis adhibuit, et aliorum scriptorum Graecorum rationes neque multa neque magna intercedunt discrimina, pauca de formatione erunt in universum dicenda. Illud autem, quod adnotetur et confirmetur, dignum videtur esse, quod, quamquam ipsa formandi ratione non differt ab aliis, tamen copia et numero Aristophanes omnes longe superat: quem si cum iis, qui ante cum scribebant, comparamus, multo maiorem ab eo copiam novorum vocabulorum, quam ab ullo alio auctore aut poëta sermoni Graeco illatam esse intellegimus neque pauca eius generis, quae ille ad iocum aliquem exprimendum vel ad sententiam ludicram efficiendam formavit. Iocum autem et lusum plurimum valere et late patere apud poëtas comicos quis non videt; cuius compluria genera in huius Aristophanis comoediis observari posse nuper demonstravit C. Holzinger*) qui multa eiusmodi exempla collegit. In hoc libello quamquam multa bene exposita sunt, tamen singulis in rebus illius viri iudicium ac sententiae non prorsus verae esse mihi quidem videntur: nam primum genera**) »risus *ἐκ τῶν πραγμάτων* exorientis«, quem vocavit ille, omnino seiungenda esse puto, si quis in poëtae sermonem ac verba inquirere animum induxit, deinde id lusus genus, quod scholiastae »*παρ' ὑπόνοιαν****) adhiberi« dicunt, latius mihi quidem apud hunc poëtam

*) De verborum lusu ap. Aristophanem. Vindob. 1876.
**) Cfr. l. l. p. 4.
***) Cfr. l. l. p. 9 pp.

videtur patere, quam quis secundum Holzingeri explicationem suspicetur; multa enim ab Aristophane iocose dicta, quae hic vir doctus ut explanaret, longis ambagibus usus est, per illam figuram habent explicationem facillimam. Nam si cum illo (p. 9.) *παρ' ὑπόνοιαν* figurae rationem explicamus: ». . . quotienscunque velut ex improviso et praeter expectationem alterum alterius vocabuli sedem occupat . . .; quo fit sententiarum plerumque repentina commutatio . . .«, non tantum ea exempla, quae scholiasta cumque eo Holzinger enumeravit, huic generi attribuenda sunt, verum etiam alia, velut notissimum illud Aristophaneum:

Τὰ Ταντάλου τάλαντα ταντταλίζεται

ubi apparet, *ταντταλίζεται* verbum non congruere cum sententia, sed expectari *ταλαντίζεται*, cui recte inesset notio ponderandi: quod verbum ideo commutavit poëta, ut et metro satisfieret et paronomasia quaedam, quae vocatur, efficeretur ad vocem *Ταντάλου*: similia complura observasse nobis videmur, quae suo loco exponentur. Sed ut ad rem summam redeamus, mirabere fortasse, complura vocabula a nobis in hanc priorem classem relata esse, quae primo obtutu non derivata, sed composita esse tibi videntur. Quae si accuratius inspexeris, quam recte distinxerimus, mox intelleges: nam, ut exemplum addamus, etsi *μουσοποιέω* ex *μοῦσα* et *ποιέω* compositum videtur esse, tamen Aristophanes, qui primus hoc verbum usurpavit, non ipse composuit, sed de *μουσοποιός* nomine, quod a scriptoribus ipso superioribus usurpatum fuisse testimonia*) sunt, deduxit. Talia exempla decomposita, quae vocantur, multa infra ascripsimus: ubi res in dubio est, ea, quae ad vocabulorum historiam attinent, adiecimus, ut liceret legentibus de singularum vocum memoria suum sequi iudicium.

Nos autem in hac priore dissertationis parte secuti sumus grammaticorum distributionem usu receptam, qua de singulis orationis partibus, nominibus, pronominibus, adverbiis, verbis deinceps agi et exempla enumerari solent.

---

*) Herod, 2, 155; Eurip. compluribus locis. —

A. Substantiva,

quae diversissimis modis formantur et derivantur ab hoc poëta: alia ita, ut quemvis auctorem vel poëtam, si formasset, eodem modo ea formaturum fuisse putandum sit, alia secundum proprias et peculiares leges, ut poëtam comicum haud possis non agnoscere. Enumerantibus igitur nobis et distribuentibus substantiva primae classi ascribenda videntur esse omnia ea, quae a verbis originem ducunt; [valde autem cavendum est, ne ea quoque substantiva huic classi ascribamus, de quibus ille verba derivavit: quamquam haud raro difficile est iudicatu, num verbum an nomen prius fuerit in lingua, velut in vocibus Aristophaneis *βάδος* (*βαδίζω*), *κασαλβάς* (*κασαλβάζω*), *ἐπίμαρτυς* (— *ὑρομαι*) aliisque: nam vocabula *βάδος* et *βαδίζω* ubi primum videris, hoc ab illo derivatum esse dices: sin vero *βάδος* nomen nunquam nisi uno loco Aristophaneo, *βαδίζω* autem saepissime inveniri memineris, fortasse dubitabis!] ceterum illud quoque observavimus, casu quodam factum esse, ut complura nomina, quae de verbis manare apparet, non haberent verbum in lingua, de quo derivarentur, ita ut hoc mente subaudiendum esset.

A. Substantiva, quae dicuntur deverbalia, quorum

I. Primo generi adnumero ea nomina masculini generis, quae in — *τής* exeunt; cui terminationi respondere solet femininum in — *τρια* cadens; his nominibus ut apud omnes scriptores Graecos sic apud hunc poëtam ea persona significatur, quae id agit vel agere solet, quod verbo, unde nomen manat, continetur. Quod ad accentum attinet, huius classis nomina masculina semper fere oxytona sunt: in uno nomine Aristophaneo *κεκράκτης* syllaba paenultina accentum acutum habet.

a. masculina.

λαικαστής, A 79*), [et *λαικάστρια* A 528], derivata de *λαικάζω* verbo, ab Aristophane primo usurpata, non formata; quae etsi

*) Si substantivum aliquod compluribus locis invenitur, unum addisse plerumque satis habemus.

ab autoribus illo superioribus propter obscoenitatem in usum non vocantur, tamen tum temporis in ore populi fuisse existimandum est.

κεκράκτης E 137, clamax: quod nomen de forma reduplicata verbi *κράζω* comice deductum ita optime explicatur, ut auctam illam stirpem ad amplificandam vim clamoris adhibitam esse dicamus; post hunc Aristoph. Lucianus hoc nomen imitando, ut videtur, expressum usurpavit: cfr. etiam id quod E. 304 legitur *κατακεκράκτης*, in quo praepositione *κατά* etiam magis effertur vis fremitus, ita ut sit: »qui vehementer clamat«.

κινητής N 1397, qui movet, agit; eadem notione apud Pindarum et in hymno Homerico *κινητήρ* nomen legitur: quod hic poëta metri causa videtur evitavisse.

τιθασευτής V 704 *ἅπ. λεγ.*, de verbo apud classicos quoque, qui vocantur, scriptores usurpato *τιθασεύω* derivatum significat eum qui domat.

κωμῳδοποιητής P 734, metro, ut videtur, coactus poëta hanc formam finxit pro ea, quam apud Platonen aliosque legimus: *κωμῳδοποιός*.

Ταγηνιστής fr 413, nomen fabulae alicui ab Aristophane inditum, i. e. secundum scholiastam: *οἱ μετ' ἄριστον φίλοι, οἱ περὶ τάγηνον φίλοι*, i. e. qui in batillo sunt, vel qui ea, quae in batillo sunt, gustant: intelleguntur autem colaces et parasiti; forma *ταγηνιστής* ficta est de *ταγηνίζω* verbo (de *τάγηνος* deducto); quod verbum non exstat nisi apud Eupolim comicum et posteriores aliquos. (*ἅπαξ λεγόμενον.*)

νυστακτής V 12, qui capite nutat: quod nomen vi comica adhibetur de Somno.

Similiter formata et facilia explicatu sunt haec: *ξυγκολλητής* N 446, *μοχλευτής* N 567 et 1397, *ἐγχειρητής* Av 257.

b. nomina deverbalia generis **feminini** in *τρία* exeuntia.

συσκηνήτρια Th 624, feminina forma (de *συσκηνεῖν* verbo deducta), cuius masculina non extat, significat eam feminam, quae mecum est in tabernaculo, coenobio, *ἅπ. λεγ.*

ἐπικοκκάστρια Th 1059, quod Eusthatius eumque secutus Fritzschius de *ἐπικοκκάζω* (*κοκκάζω* forma aliena verbi *καχάζω* est) derivant, ut sit: Ea quae post alqd vel de alqa re ridet, quae illudit; sed quum ne *κοκκάζω* quidem verbum certis testimoniis firmetur, ego praefero alteram vocis scripturam, quae est *ἐπικοκκύστρια*, ut sit ea, quae cuculi vocem illudit, i. e. quae imitatur: quod cum de *ἠχώ* voce optime dici possit cumque *κοκκύζω* saltem firmum ac certum sit, ego non dubito illud nomen *ἐπικοκκύστρια* exarare. *ἅπ. λεγ.*

συμπαίστρια R 411, femininum, cuius forma masculina (*συμπαίστης*) apud alios velut Platonem legitur, de *συμπαίζω* derivatum notat eam, quae cum aliis ludit: quod nomen apud Himerium quoque invenitur.

πανδοκεύτρια Pl 426, deductum de *πανδοκεύω* verbo, quod, ut de aliis taceam, Herodotus in usum vocavit, est femininum ad *πανδοκευτής* (*ἅπ. λεγ.*): nempe caupones viri illis temporibus non erant, sed feminae copae; *πανδοκεύτρια* vox ab Ar. primo in usum deducta apud posteriores scriptores frequens invenitur.

συκοφάντρια Pl 970 et *ναύτρια* fr 652 nomina, si ad vivum resecamus, huc referenda non sunt, quia ea non de verbis, sed de nominibus, quae sunt *ναύτης* et *συκοφάντης*, manare apparet; tamen, quia ad analogiam reliquorum nominum deverbalium formata sunt, ne similia separarentur, huc adscripsi. *ἅπ. λεγ.*

Similia nomina femini generis sunt haec: *συνθεάτρια* fr 699, *συγχορεύτρια* fr 699, *ἅπ. λεγ.*, *θερίστρια* fr 618, *ἅπ. λεγ.*, *φρυγανίστρια* *ἅπ. λεγ.*, *πορνεύτρια* fr 172, *ἅπ. λεγ.*

II. Altera substantivorum deverbalium classe, quam nos in distribuendis nominibus Aristophaneis distinximus, continentur nomina n e u t r i u s generis in *-μα* exeuntia: quae terminatio significat eam rem, quae actione verbi effecta est: haec notio est primaria; neque raro fit, ut nomina in *-μα* cadentia translatam habeant significationem, qua virtus aliqua vel actio notatur, velut *κοβαλίκευμα*, *στώμυλμα*.

ῥάκωμα, A 432 i. e. tribon, panni; quod nomen formatum est de verbo *ῥακόω*, quod, ut alios praetermittam, apud Hip-

pocratem legitur significatione discindendi; hoc verbum de ῥᾶκος voce manat saepissime ab omnium temporum scriptoribus usurpata: huic autem nomini, de quo agimus, propria notio subest: »id quod discissum est«.

ὀρθίασμα A 1041, manans de ὀρθιάζειν verbo, (quod in Aesch. Pers. v. 687 significat: clara voce clamare, queri) est ἅπαξ λεγ., quod vertimus: vox clare exclamata.

ἀπόκνισμα P 790, ab ἀποκνίζειν verbo oriundum, significat τὸ ἀποκεκνισμένον, id quod decepitur; σμίλευμα R 819, resegmen, ἅπ. λεγ.

παράπρισμα R 881, stobs, ἄσκωμα A 97, corium.

μύρωμα Ec 1117, id quod inunctum est, unguentum; ἅπ. λεγ.

Alteram illam, quam supra dixi, notionem praebent:

βωμολόχευμα E 902, ludus, iocularia.

κοβαλίκευμα E 332, furta. ἅπ. λεγ.

χάσμημα Av 61, de χασμάομαι deductum est: »hiatus oris aperti«. ἅπ. λεγ.

κνῦμα Ec 36, pulsatio portae: deductum est de κνύω, (quae est alia forma verbi κνάω).

στώμυλμα R 943, loquacitas.

ἐπίπταισμα fr 609, plaga, ictus: cum ἐπιπταίω verbum non legatur, fortasse compositorum classi hoc nomen ascribere maluerit quispiam; mea tamen sententia hoc verbum mente cogitandum est, de quo illud nomen deductum sit.

III. Terminationes nominum, quae sunt -τρον, -θρον neutrius et -θρα feminini generis, significant aut eum locum aut id instrumentum, quo aliquid fit aut fieri solet: cuius generis nomina et in tola Graecitate, ut hoc verbo utar, rara sunt et apud hunc poëtam pauca exempla inveniuntur:

κύκηθρον*) et τάρακτρον P 654, ἅπ. λεγ. rudiculae notionem habent, manant de κυκάω et ταράσσω verbis simili modo atque κρεμάθρα de κρεμάω; hoc nomine appallatur ea machina, in-qua haerens Socrates inducitur ab Ar. N 218.

---

*) κυκήθρα autem ab Hecychio usurpata significat miscendi actionem.

ἀλινδήθρα R 904, ἅ. λ., locus, quo volvitur, volutabrum.

χείμαστρον fr 708, Pollux esse vult vestem hiemalem (χειμερινὸν ἱμάτιον); quod num rectum sit, disceptare non possumus, quod nusquam legitur haec vox praeter hunc locum; sed cum de θέριστρον similia tradantur a veterum lexicorum auctoribus, ansa dubitandi vix erit.

ἐπίκλιντρον fr 145, notat fundamentum lecti, adminiculum sellae.

κομμώτριον fr 309, ἅπ. λ., de κομμόω (ornare) deductum, est instrumentum a mulieribus ad ornandum adhibitum.

Cum his nominibus coniungo duo similia in -ήριον cadentia, quibus et ipsis significatur locus, quo aliquid fit:

φροντιστήριον N 94, quamquam non a solo Aristophane usurpatum, tamen ab eo in usum deductum est; hic significatur locus, quo cogitatur, apud posteriores notionem habet scholae, curiae, auditorii.

κληρωτήριον Ec 682, fr 194, locus, quo sortes coniciebantur, aut: vas, in quod coniciebantur sortes. Schol. qui τὰς κληρωτὰς ἀρχάς explicat, errat.

Denique huc referendum esse videtur id quod fr 82 in Bekk. anecd. 411, 17 conservatur:

ἀντλιαντλητῆρα (τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀντλίον κεκλήκασιν). Haec vox num recte scripta tradatur, admodum dubito, cum, quid sit altera pars -τλητῆρα vix possit enucleari: rectius fortasse scribitur ἀντλητῆρα (accusat. nominis ἀντλητήρ) vel ἀντλητήρια, quod utrumque nomen certe idem ac ἀντλίον notaret: error autem per dittographiam syllabae τλι vel τλη facile oriri poterat: significatur illis nominibus vas, quo hauritur.

IV. Frequentiora occurrunt apud Aristophanem nomina in -μός terminata, generis masculini, oxytona, quibus exprimitur is actus vel status, qui verbo transitivo continetur.

στυφελιγμός E 537, (cod. Ravennate traditum, cum reliqui στυφελισμός praebeant,) de στυφελίζω verbo saepius usurpato manat, ut notio insit similis ac voci λοιδορία i. e. tractatio superbiae plena. ἅπ. λεγ. πιθηκισμός E. 887 (cfr. V 1290),

λαφυγμός N 52, ἐγκαλυμμός Av 1496 ἅπ. λ. Ἀδωνιασμός L 389 ἅπ. λεγ. ῥοπαλισμός L. 553 ἅπ. λ.; [ῥοπαλίζω verbum etsi apud classicae aetatis scriptores non reperitur, tamen cogitandum est fundamento fuisse poëta, de quo illud substantivum derivaret]. λοιδορησμός R 758 ἅπ. λ. γωνιασμός R 957 ἅπ. λ., accurata metatio.

σκαριφησμός R 1497, de σκαριφάομαι verbo descendit, quod est: superficiem scarificare; hoc de σκάριφος nomine originem ducit, quod est aut »virga arida« aut »scriptura levis;« quam utramque significationem inesse in nostro quoque substantivo Hesychius (s. v. καθύρματα) testis est.

V. Similem vim habet terminatio -σις. Nomina Aristophanea sunt haec:

περίλεξις N 319, loquacitas.

χαύνωσις N 875, significat eam actionem, quae languidum reddit alqm (χαυνόω); legitur haec vox apud posteriores aliquos scriptores, velut Sextum Empiricum.

ἀπόφυξις V 558, effugium, fuga; sed vacillat formae scriptura: quum N 874 legamus ἀπόφευξις codicibus traditum, ego non dubito, quin utraque forma ab Ar. in usum ducta sit: utraque est ἅπ. λ. λόφωσις Av 291 ἅπ. λ., cristatio, γυναίκισις Th 863.

VI. Nomina deverbalia in -ία et -η terminata, feminini generis, varias notiones habent: aut actionis, velut καταχήνη, aut status et qualitatis, velut φιληδία. Huius classis apud reliquos scriptores frequentis pauca exempla ab hoc poëta in linguam inducta esse mirandum est.

ἁμαρτωλία P 415 Bentleius reposuit pro eo, quod tradebatur ἁρματωλία, motus iis verbis, quae leguntur in Bekk. antiattic. p. 79, 10: ἁμαρτωλία, Ἀρ. εἰρήνῃ. Christius autem nescio quem secutus in libri, qui est de re metrica, p. 34 metathesin literarum inesse putat in illis vocibus; quod non recte: immo hoc versu figuram, quae est παρ᾽ ὑπόνοιαν, latere persuasum habeo. Nam expectatur secundum huius loci sententiam vox, qualis est ἁμαρτωλή, pro qua poëta, ut iocum moveat, ἁρματωλία παρ᾽

ὑπόνοιαν ponit. Itaque quamvis inconveniens sit hic iocus, tamen scripturam, quae est ἁρματωλία, defendo et huius ioci, quem non intellegebant, ieiunitate ductos illos grammaticos iam antiquitus mutasse traditam scripturam puto. ἅπ. λεγ.

φιληδία Pl 307 ἅπ. λ., de φιληδέω derivatum, significat voluptatis amorem; hoc nomen non propria compositione, sed derivando ortum esse, testimonio sunt φιληδής et φιληδέω vocabula, quae ante φιληδία nomen in usu fuisse constat.

His nominibus adiungo unum in -η cadens, quod similem habet notionem atque ea, quae in -ία exeunt:

καταχήνη V 575 Ec 631, ludibrium, contemptio.

VII. Postremo loco addo reliqua substantiva Aristophanea, quae de verbis descendere apparet:

ἐπίμαρτυς L 1286; ἀρύταινα E 1091, ab ἀρύω verbo manans, significationem parem habet atque ἀρυτήρ: vas ad hauriendum aptum. Hoc nomen Theophrastus quoque usurpavit.

ἀμυνίας E 570, deductum de verbo ἀμύνειν, habet notionem adiectivam: fortis, armatus; ἅπ. λεγ.

ἀπόκινος duas exhibet notiones: priorem saltationis (fr 268), quae iam diu in lingua fuisse videtur; alteram abeundi, quam Aristoph. solus semel ei imposuit E 20, ubi idem significatur ac τὸ ἀποκινεῖν.

ἀπότροχος fr. 541, ab Aristophane usurpatum esse notione »circus« testatur Scholiasta ad Eur. Med. 46. (ἅπ. λεγ.)

στίγων, fr 46, de στίζω deductum, significat servum ἐστιγμένον, nota notatum: in lingua attica antea in usu erat vox στιγματίας, quam et ipsam usurpatam esse videmus L 331.

πέδων fr 46, a πεδάω verbo oriundum, pro πεδήτης voce usu recepta in Babyl. fab. legebatur.

σκωπτόλης V 788, significat eum, qui illudit: quod nomen apud posteriores quoque nonnullos invenitur.

βάδος Av 42 ἅπ. λ., ingressus, actio eundi: quod nomen cum apud solum Aristophanem legatur (βάδον βαδίζειν), difficile est diiudicatu, utrum hoc a βαδίζω manet necne: equidem in eam inclino sententiam, ut putem Aristophanem ipsum ad

paronomasiam quandam verborum efficiendam hoc nomen formasse (cfr. huius prooemii p. 9).

κασαλβάς, meretrix; num haec vox de *κασαλβάζω* verbo deducta sit, an prius fuerit in lingua, non liquet; stirps, quae est *κασαλβα*, est amplificata ex *κάσσα*: qua voce et ipsa »scortum« notatur. Substantivum *κασαλβάς* apud solum Aristophanem Ec 1106 et fr 402 inveni: verbum autem illud apud Hermippum quoque legitur.

B. Nomina denominativa.

Numerus eorum substantivorum, quae de nominibus derivata sunt, ut in universa Graecitate, quae vocatur, ita apud hunc Aristophanem multo minor est quam nominum deverbalium. Equidem hunc ordinem ita disposui ut primum enumerarem nomina generis masculini:

a. **masculina**, quorum

I. nonnulla in *-ίτης* et *-ίδης* terminantur: haec significant aliquam relationem ad ea, quae nomine simplici exprimuntur:

κριβανίτης A 87, significat id quod in furno (*κρίβανος*) coctum est; quam vocem a compluribus comicis usurpatam fuisse testatur Athenaeus nec potest dubitari, quin iam ante Ar. in usu populari fuerit: *κρίβανος* nomen iam apud Herod. et Aesch. invenitur. —

πυκνίτης E 42, *ἅπ. λ.*, de populo adhibitum, notat eum, qui in pnyce (*πνύξ*) convenire solet.

Στρατωνίδης A 596, nomen patronymicum de *Στράτων* oriundum, quo iocum movere videtur poëta: antecedunt enim alia nomina comice composita:

Σπουδαρχίδης A 595, nom. de *Σπουδάρχης* comice derivatum notat eum, qui studet ambitioni.

Similiter explicari possunt ea, quae in *-ίας* cadunt: *κογχυλίας* fr 240 *ἅπ. λ.*, marmor, cui conchae sunt inclusae: quod nomen de *κογχύλη* (concha) deductum est; Xenophon autem de eadem voce deduxit *κογχυλιάτης*.

κοππατίας, N 23 *ἅπ. λ.*, equus, cui *κόππα* inscriptum est in crure.

Ἀργόλας, forma secundaria nominis *Ἀργεῖος*, quae semel legitur fr 284, ubi rhythmi causa inducta videtur esse.

II. Adiectiva in *-ίων* et *-ων* exeuntia, quae substantivi notionem acceperunt, significationem nominis primarii amplificatam vel elatam — fortasse formatio est comparativa — exprimunt; neque abest ab his contemptio quaedam:

δειλακρίων P 193, de *δείλακρος* adiectivo et ipso ab hoc poëta primo adhibito Pl 973 oriundum, significat hominem miserum.

γλύκων Ec 985, vox vocativo casu usurpata, descendit a *γλυκύς* adiectivo, ut verbis *ὦ γλύκων* insit: Amice carissime, dulcissime. *ἅπ. λεγ.*

μαλακίων Ec 1058 *ἅπ. λ.*, significat hominem effeminatum.

III. Nomina in *-αξ* cadentia ab initio deminutivam notionem habuisse demonstravit Schwabius in dissertationis saepius laudatae p. 48. Sed apud Ar. haec deminutionis vis vix agnoscitur ex paucis huius generis nominibus quae nova finxit.

θαλάμαξ R 1074 *ἅπ. λ.*, est remex in imo transtro sedens; forma videtur esse secundaria vocis *θαλαμίτης*, quae saepius occurrit (Thucyd.: *θαλαμιός*); [referri ad hoc nomen et similia potest id quod Eusth. 540 adnotat: *πάσσαξ ὁ πάσσαλος λέγεται καθ᾽ ὑποκορισμόν*: ergo *θαλάμαξ* quoque forma deminutiva (blanda) vocis *θαλαμιός* haberi potest].

στόμφαξ N 1367 *ἅπ. λ.*, de *στόμφος* (iactatio) deductum; quo nomine poëta notat eum, qui magno largoque ore profundit verba, scilicet Aeschylum, qui illuditur de compositione audaci et ostentationis plena.

σύρφαξ V 673, alia forma pro *συρφετός*, voce usitata.

ῥυάχετος L 170; hanc vocem ego formam secundariam, fortasse doricam — Lacaena enim hoc loco loquitur — nominis *ῥύαξ* esse iudico; quo, si Humboldtium sequinur, notatur fons vel fluvius erumpens: ita ut hoc loco »Atheniensium furor erumpens« significetur. Photius disserit de hac voce p. 491, 25.

b. feminina denominativa.

1. Nomina feminini generis, quibus persona aliqua feminina significatur:

κωμῆτις L 5; *κηρύκαινα* Ec 713, (ortum cum feminarum republica), *ἡρωίνη* N 316, *ἀλεκτρύαινα* N 666 *ἅπ. λ.*, femininum comice formatum ad masculinum *ἀλεκτρυών* (cfr. *ἀλέκτωρ*.)

2. Nomina in *-ία* et *-η* exeuntia, quibus aut status aut qualitas exprimitur. (cum huius generis deverbalia nomina pauca Arist. formaverit, denominativa complura leguntur. cfr. p. 14.)

ἀλιτρία A 907, malignitas, (*ἄλιτρος*) *ἅπ. λεγ.*

ἀπαστία N 621, de *ἄπαστος* adiectivo derivatum, significat eam vitae condicionem, qua nihil edimus. *ἅπ. λεγ.*

ἀνοητία fr 585, lexicographi stultitiam interpretantur.

καταπυγοσύνη N 1023: quam vocem obscoenae notionis derivatam de *καταπύγων* adiectivo, quod saepius invenitur, praeter Ar. Cratinus quoque usurpavit.

ἰωνιά P 577, violarum pulvinus: in hoc uno huius generis alterius nomine, quod apud complures scriptores posteriores legitur, non status, sed res concreta, quae ex nominibus simplicibus composita est, notatur.

ὑηνία P 928, suum gestus i. e. stultitia.

μισητία Av 1620; huius vocis, quam solus Ar. habet, significatio certa non est; vertitur enim aut »libidinosa obscoenitas« aut »cupido possidendi, avaritia;« *μισητός* autem est aut: invisus aut: obscoenus.

ἀκερματία fr 119, secundum Pollucis (9, 89) explicationem ea vitae condicio est, qua quis ad pecuniae inopiam redactus est, i. e. quum ne *κέρμα* quidem habeat. *ἅπ. λεγ.*

εὐρυπρωκτία A 843, notat eius naturam, qui est *εὐρύπρωκτος*.

σορέλλη (fr 1) declaratur a Photio (528, 15): *σκῶμά τι ἐπιχωριάζον εἰς τοὺς γέροντας παρὰ τὴν σορὸν.* Derivatur *σορέλλη* de *σορός*. *δηλοῖ δὲ ἡ σορὸς καὶ αὐτὴ κατ' αὐτὴν γέροντα σκωπτικῶς.* Hinc coniecturam facio, illam terminationem, quae est *-έλλη*, nihil esse nisi amplificationem, fortasse deminutivam, non autem

alteram partem nominis compositi ex duobus membris. (*τορελλῇ* verum, quod eodem loco a grammaticis citatur, nihil est nisi adverbium exclamationis, derivatum de nomine *σορέλλη* — Hesych.: *ἐπιφώνημα θρηνητικὸν σὺν αὐλῷ Θρᾳκικόν* — nam quod *σ* cum *τ* litera mutata libris traditur, nihil valet; nomen illud *ἅπ. λεγ.* Aristophaneum est, cum hoc adverb. apud Diogenem Laërtium semel inveniatur.

c. **neutra** huius generis, omnia in *-ειον* exeuntia, sunt haec:

φυλλεῖα, τά, A 469 Pl 544, intelleguntur frondes ac plantae.

λοφεῖον A 1109, significat locum, quo servatur crista, i. e. pharetra; quod nomen Ar. primus, non solus usurpat.

ἄνθειον A 869, eadem notione ac nomen *ἄνθος*, de quo originem ducit, usurpatum est. *ἅπ. λεγ.*

σκιάδειον E 1348, a *σκιά* manans notat umbraculum, quod inde ab Ar. aetate in usum venire coepit.

ὀρνίθειον fr 358 *ἅπ. λεγ.*, locus, quo morantur aves.

d. deminutiva.

Accedunt huic classi substantivorum, quam litera B signavimus, alia quaedam nomina et ipsa denominativa, quae plurima in Ar. fabulis leguntur, deminutiva*). Quae nomina quam varias significationes, quam variam vim habere possint, ex huius poëtae comici exemplis vel maxime cognosci potest, quem prae ceteris auctoribus et poëtis illas formas maxime amasse et saepe usurpasse constat. Neque enim tantum ad notandam rem vere parvam vel minorem, quam reliquae, deminutiva

---

*) Tota de deminutione quaestio copiose perlustrata est in Lud Schwabii de deminut. Graec. et Latin. dissertatione. (Giss. 1859). Hic vir doctus tria deminutionis genera, quae ad notionem pertineant, distinguit: demin. propria (*μείωσις*), dem. blanda (*ὑποκορισμός*), d. contemptim usurpata (*καταφρόνησις*): quorum alterum et tertium genus maxime in Arist. dictionem cadere mihi videtur. Quae distributio cum nobis ab huius dissertationis consilio aliena esse videatur, praetulimus aliam, quae a sola forma deminutivorum proficiscitur.

forma adhibetur, verum etiam ad illudendas et irridendas res hominesve saepissime deminutivae primariis, quae vocantur, formis a poëta comico praeferuntur: qua in re illud quoque considerandum est, comoediam atticam, quippe quae in hominibus condicionibusque exagitandis versetur, sermonem popularem volgaremque secutam et imitatam esse; huic autem sermoni formas deminutivas magis convenire, quam gravi Aeschyli et Homeri dictioni quis non videt? Quae quum ita sint, facile explicari potest illud, quod Aristophanes non tantum res rationesque (i. e. nom. appellativa), sed etiam nomina propria interdum forma deminutiva adhibita in scenam traxit.

Quod autem formationem huius classis attinet, in universum contendi potest, Aristophanem easdem, quas priores et posteriores, leges formandi sequi: in singulis autem ita eum vagari saepe videmus, ut, certasne leges de usu et notione deminutivorum Aristophaneorum statuere possis, valde dubitaverim. Neque enim raro de eadem voce complura deminutiva sine ulla significationis distinctione derivavit, velut de *παῖς*: *παιδίον* (saepe) et *παιδάριον* N 821, de *ἀνήρ*: *ἀνδράριον* A 517 et *ἀνδρίον* P 51. Interdum autem »dupliciter deminutiva,« quae vocamus, deduxit ille a nomine aliquo, quae ita formantur, ut forma deminutiva de nomine derivata iterum deminuatur altera terminatione deminutiva addita velut a *κοτύλη* manat *κοτύλισκος* et *κοτυλίσκιον* A 459.

Unius vero nominis formae deminutivae, quae accuratius perlustrentur, dignae videntur esse: De *χλανίς* voce usitatissima haec manare videmus nomina: *χλάνισκος*, (quod Pollux ex comico aliquo, ut videtur, poëta desumpsit), *χλανίσκιον* A 519, *χλανισκίδιον* P 1002 *ἅπ. λ.* — Iam vero de eodem nomine *χλανίς* originem ducit forma *χλανίδιον*, (quam praeter alios nonnullos scriptores Ar. quoque L 1189 usurpavit); de hac Aristaenetus *χλανιδίσκιον* derivavit.

Iam aggrediamur ipsa exempla, quae ita optime distribuuntur, ut terminationes divisioni fundamento iaciantur. — Sed cum omnia, quae Aristophanes formavit, enumerare longum sit nec quic-

quam ex vocabulis discatur, satis esse puto numeros exemplorum addidisse et ea, quae miri aliquid et memoratu digni habeant, in medium protulisse.

I. Terminatio deminutiva, quae frequentissima in nominibus Graecis invenitur eaque usu fere recepta videtur esse, est *-ίον*: quae quidem non tam saepe in Aristophaneis fabulis legitur, quam expectare possumus ex frequentia eius in reliquis literis Graecis. Huic classi ascribenda sunt ea quoque deminutiva, quae de stirpe in *δ* literam exeunte formantur; quae cave cum nominibus dupliciter deminutivis, quae in *-άδιον* et *-ίδιον* cadunt, misceas (Cfr. Schwab. p. 67). Numeravimus huius generis exempla Aristophanea 47, quae omnia ille nova formavit, nonnulla etiam talia, quorum nomen simplex in literis Graecis non invenitur, velut *κοσκυλμάτιον* E 49, quo significatur, quod nos dicimus: Leder-, Wort-geschnitzel; idem iudicandum est de nominibus *κρεκάδιον* V 1215 *ἅπ. λεγ.*, *ἡμιδιπλοΐδιον* Ec 318: quorum formas primarias vix inveneris a scriptore aliquo Graeco usurpatas. Neque etiam pauca sunt deminutiva in *-ίον* terminata, quae notionem nominis primarii paullo immutatam exhibeant: cum *ἀνθρήνη* significet apim ipsam, *ἀνθρήνιον* V 1080 cellam apium notat; *χοιρίον* nomen V 1353 tralata notione et ab Ar. et a posterioribus aliquibus usurpatur pro *αἰδοῖον γυναικεῖον;* unum deminutivum *παλάσιον* P 574 *ἅπ. λ.*, copia frugum succarum et pressarum, ille de nomine *παλάθη* deduxit ita, ut *θ* litera in *ς* transiret, cum de *χρυσομηλολόνθη* derivaret *χρυσομηλολόνθιον* V 1342 *ἅπ. λ.*; cuius varietatis causa fortasse in eo quaeri potest, quod hic *ν* litera, illic vocalis antecedit literae *θ*.

II. Frequentior etiam invenitur apud Ar. alia terminatio ad nomina deminutiva formanda adhibita, *-ίδιον*, quam ex *-ιδ* et *-ιο* ortam esse Schwabius demonstravit: (itaque, si ad vivum resecamus, haec terminatio dupliciter deminutiva est): cuius primam literam interdum cum vocali, in quam cadit nomen, in diphthongum vel unam vocalem coire videmus, velut in *λαγῴδιον* A 520, *ἅπ. λ.*, *ἀμφορείδιον* P 203, Ec 1119, *ὑΐδιον*

V 1356: cum in aliis similibus poëta, fortasse metro cogente, duas vocales accurate distinxerit: *νοΐδιον* E 100; (cuius vocis notio paullum discedit a simplici nomine, ut sit: sententia mentis plena); *γηΐδιον* fr (fundus), *γραΐδιον* Pl 537.

Omnia deminutiva, quae de nominibus propriis derivavit Ar., in *-ίδιον* terminari observarimus: *Βοιωτίδιον* A 872, *Φειδιππίδιον* N 80, *Σωκρατίδιον* N 222 et 237, *Ἑρμίδιον* P 382, *Μυρρινίδιον* L 872, *Ξανθίδιον* R 582 aliaque; quod num casu factum sit, dubitari potest. Schwabium quidem de hac re verba fecisse non videmus. Numeravimus huius generis nomina 57 ab Ar. primo iu usum vocata vel ficta.

III. Tertia terminatio *-άριον*, quam alii scriptores graeci raro adhibere solent ad formanda nomina deminutiva, et ipsa ab hoc poëta frequens in usum vocata est. De qua cfr. Schwab. p. 69. Inveniuntur autem huius generis deminutiva 14 ab illo sermoni illata. De singulorum huius generis nominum aut formatione aut significatione nihil adnotandum est, nisi quod *φιλοττάριον* Ec 891 *ἅπ. λ.* non abstractam significationem, ut forma primaria, sed concretam, quae vocatur, habet.

IV. Neque etiam pauca deminutiva formantur ab Ar. opera terminationum *-ισκος*, *-σκος*, *-σκη*, adiunctarum stirpi nominali, velut *καλάμισκος*, *μαζίσκη*, *ἱεράκισκος*, *καλάθισκος*; huius generis numeravimus exempla 13.

V. *-ις* terminationem deminutivam prae se ferunt nomina haec: *μαχαιρίς* E 412, *φορμίς* V 58 *ἅπ. λ.*; *ὑσπλαγίς* L 1000, deductum de *ὕσπληγξ*, quod est: funis, quem certatores in currendo transsiliebant; *κλινίς* Th 261; *κληματίς* Th 727; *πυελίς* fr 297; *κωρυκίς* fr 368; *πεζίς; λουτρίς*, de *λοῦτρον* manans, tralata notione significat cingulum quoddam ad tegenda membra verenda adhibitum; *βατραχίς* E 1406 est viridis ranarum vestis; *ἁλουργίς* E 967, de *ἁλουργός* nomine deductum, significat vestem purpura marina tinctam: quod Aristophanes primus, complures post eum scriptores in usum vocarunt.

VI. Iam complectamur reliquas formas deminutivas, quas Aristophanes de nominibus derivavit: *κυλίχνιον* E 906 *ἅπ. λ.*,

de *κύλιξ; ἀρύστιχος* V 855, de *ἀρυστίς* nomine derivatum, cui notio eadem inest ac voci *ἀρυτήρ*, quae significat vas ad hauriendum habile; *ἀλωπεκιδεύς* P 1067 *ἅπ. λ.*; *πελαργιδεύς* Av 1356; *μειρακύλλιον* R 89. *μελύδριον* Ec 883, *ἑλκύδριον* E 907 (cfr. Schwab. p. 68.); *κορακῖνος* L. 560; *Ἀττικίων* P 214.

VII. Postremo loco addimus ea nomina, quae Ar. dupliciter deminuit:

κοτυλίσκιον A 459; *θυλάκισκον* fr 32. *κανίσκιον* fr. 208, cui respondere videtur nomen *κανίας; δημακίδιον* E 823 *ἅπ. λ.*; *χλανισκίδιον* P 1002; *ἱματίδιον* Pl 985 (*ἷμα* vel *εἷμα*, *ἱμάτιον*) *ἱματιδάριον* fr 64; *χρυσιδάριον* fr 64. *βιβλιδάριον* fr 64. Hic nominum dupliciter deminutivorum numerus facile ex iis exemplis, quae sub numeris II. et VI collegimus, augeri potest.

VII. Restant tractanda et enumeranda nonnulla substantiva, quae nulli earum classium, quas supra distinximus, adscribi poterant: primum paucae formae secundariae deinde ea nomina simplicia (vel primaria), quae unde originem ducant, enucleari non potest, denique nomina comice et iocose ficta, cum quibus non raro substantivum aliquod vere Graecum conferri potest, quod, ut iocum lusumque rei adderet, praeter expectationem (*παρ' ὑπόνοιαν*) vel rhythmo versuum cogente evitavit poëta.

a. formae secundariae:

μάνη fr 647 *ἅπ. λεγ.* est forma secundaria nominis *μανία*.

τρήμη fr 692 *ἅπ. λεγ.*, pro *τρῆμα* (lacuna).

Ἀχαρνηΐδαι A 322, comice pro nomine usu recepto Acharnenses appellantur, qui v. 329 *Ἀχαρνικοί* vocantur.

Ἀρίστυλλος pro *Ἀριστοκλῆς* et *Ἥρυλλος* pro *Ἡρακλῆς* comice ficta sunt ab hoc poëta fr 456.

b. Nomina, quorum origo dubio est.

ἀλλᾶς A 146, *ἅπ. λεγ.* apud Ar., farcimen: quam vocem finxisse poëtam vix putaveris, etsi solus usurpavit, sed in ore populi iamdudum versata est; unde originem ducat, dici nequit: cui conferri potest latinum: allium; *κολλύρα* fr 363 *ἅπ. λεγ.*,

panis durus et gravis; *κότινος* Av 621, oleaster: quod nomen etsi primus hic poëta in usum vocavit, tamen eum finxisse putaveris cave.

τυφεδανός V 1364 nomine aut subst. aut adiectivo obscuro notatur homo stultus. *ἅπ. λεγ.*

c. Nomina comice et iocose ficta, quae aut cum deverbalibus aut cum denominativis cognationem quandam habent: quo in numero permulta nomina propria sunt, quae ille detorsit et pervertit, ita ut paucis literis mutatis iocum aliquem et lusum significaret: quae omnia cum hoc loco explanare longum sit, relego ad Holzingeri libellum supra laudatum, et ad editiones, quibus multa de explicatione adduntur. Tales verborum lusus omnes fere esse *ἅπαξ εἰρημένα* consentaneum est:

Καταγέλα A 606; *Μαριλάδης* A 609; *Δράκυλλος*, *Ευφορίδης*; *Πρινίδης* A 612; *Κλωπίδαι* E 79, demus ab Ar. comice fictus: qua voce de *κλὼψ* deducta poëta illudit Cleonem ut furem: *ὁ δὲ νοῦς ἐν Κλωπιδῶν* Schol.; *κρωπίδης* autem verae cuiusdam gentis Atheniensis civis erat.

Συκοφαντίας E 437, ventus quidam comice fictus, sycophantarum scilicet. Verba sunt haec: *πνεῖ καικίας καὶ συκοφαντίας*; ubi *καικίας* nomen proprie significat ventum quendam septentrionalem, sed quia hoc loco cum *συκοφαντίας* coniunctum est, unusquisque intellegit: olet malitiam (*κακίας*) et sycophantarum artem.

Σκίταλοι E 634; *Βερέσεχθοι* E 635.

Στιλβωνίδης Av 139; *Στρούθιος* Av 1077.

Καπνίας V 151; *Καρκινίτης* V 1505; *Κομπασεύς* Av 1126.

Στάμνιος R 22; *Ἀχραδούσιος* Ec 362. *Ἀναφλύστιος* R 427.

Γηρυτάδης fr 199a, *Χαιρητάδης* Ec 51.

Νωνακριεύς fr 655.

Ὀτοτύξιοι Av. 1043, incolae urbis comice fictae; (*ὀτότυξος* enim est ea, quae miseranda est, vel quae miseratur): cui nomini praecedit simile: *Ὀλοφύξιοι*, urbis Thraciae, quae revera extat, incolae; (huius nominis cum *ὀλοφύζειν*, *ὀλοφύρεσθαι* verbis cognatio ignoranda non est.) Itaque similis iocus, quem

παρ' ὑπόνοιαν motum videmus, huic loco subest quam illis verbis, quae supra legebamus: *πνεῖ κακίας καὶ συκοφαντίας.*

φθίνυλλα Ec 935 *ἅπ. λεγ.*, comice de *φθίνεσθαι* derivatum, notat vetulam, anum.

B. *Adiectiva*

Atque haec quidem hactenus de substantivorum formatione: quae cum omnia oculis perlustraverimus, accedamus iam ad adiectiva, quae Ar. nova formavit: ac primum quidem ad ea nos convertamus, quae de verbis aut directa aut indirecta via derivata videntur esse.

A. adiectiva deverbalia,

quorum plurima *ἅπ. λ.* sunt: huius generis non pauca inveniuntur apud Aristophanem in -*ικός* exeuntia, quibus ea notio inest, ut significetur is, qui aptus est ad alqd, qui novit alqd, velut *συνεριτικός* E 1378, *ἅπ. λεγ.*, qui ad colligendum aptus est, *γνωμοτυπικός*, qui sententias facere potest, *καταδακτυλικός* E 1381 *ἅπ. λεγ.*, *τικτικός* fr. 690, pro quo *τεκτικός* melius exarari iudico, ut sit a *τίκτω* oriundum et significet: quidquid ad pariendum habile est, pertinet; *τὸ τεκτικόν* (subst.) explicat Photius 589,1: *τὸ ταῖς τικτούσαις διδόμενον φάρμακον.* Huius generis (-*ικός*) numeravimus 14 adiectiva ab Ar. linguae illata.

Deinde huic classi attribuenda sunt:

ἀποβολιμαῖος P 678, qui abicere scutum solet *ἅπ. λεγ.*

ἐκπετήσιμος Av 1355, ad evolandum aptus.

φυσατήριος L 1242 *ἅπ. λεγ.*, significat ea quae ad tibiam attinent.

ὀσφραντήριος R 893, qui bene odoratur.

ἀναπειστήριος N 875, ad persuadendum aptus.

Denique *παρυφής* (fr 309) adiectivum fortasse huc referri potest, quod ego a *παρυφαίνω* verbo poëtam deduxisse existimo, ut esset adtextus, praetextatus: hoc nomine, quod substantivi naturam illo tempore videtur accepisse, continebatur

notio magnificae cuiusdam muliebris vestis; praeter Ar. lexicographi hanc vocem usurpaverunt.

B. Adiectiva denominativa.

Adiectivorum de nominibus directa via descendentium non magnus est numerus: quorum rursus nonnulla

I. in -ικός exeunt, quibus significatur id, quod nomini, de quo derivantur, proprium et peculiare est, quod ad ipsum attinet; neque etiam raro nominis primarii notio translata est a poëta.

φοινικικός P 303: sanguineus, ceteris locis: Phoeniceus.

ἀρχαϊκός N 821, forma secundaria adiectivi *ἀρχαῖος*, significat: perantiquus.

μικροπολιτικός fr 649 *ἅπ. λ.*, *κενταυρικός* R 38 *ἅπ. λεγ*, *καπανικός* fr 413 *ἅπ. λ.*, *αὐθαδικός* L 1116, *συνηγορικός* V 691; *Ἀττικωνικός* P 215 *ἅπ. λεγ.*, comice vertitur nomen *Ἀττικός* secundum analogiam vocis *Λακωνικός*.

II. Terminationes, quae sunt -ινος, -εως, -ειος, -ιος, significant qualitatem aliquam vel relationem eorum nominum, de quibus derivantur.

μητρίδιος L 550, de *μήτρα* manat, ut sit: qui matricem habet *ἅπ. λεγ.*

βολίτινος R 295, e storcore compositus, *ἅπ. λεγ.*

σφενδάμνινος A 181, *πίσινος* E 1171, *κορώνεως* P 628.

Πηγάσειος P 76, *γερόντειος*, *ἐγχέλειος*, fr. *πανδελέτειος* N 924 adiectivum nominis proprii *Πανδέλετος*, qui sycophanta videtur fuisse.

κόπρειος E 899, stercoris plenus; *ἀνὴρ κόπρειος* comice notatur Cleo, quasi ex pago stercoreo oriundus.

κοπρεαῖος Ec 317 simili notione adhibetur. *ἅπ. λεγ.*

Βρέττιος fr 719, *Λαύλιος* fr 727.

III. Similes notiones subiectae sunt terminationibus minus usitatis: -ιαῖος, -ΐτης, -ίας.

ξυνθηματιαῖος Th 458 (de *ξύνθημα*) *ἅπ. λεγ.*

ἠτριαῖος fr 302, quod ad cor attinet; *τὸ ἠτριαῖον* Athenaeus 3,104 et 3,96 intellegi vult: fragmentum; *Ληναΐτης* E 547, adiectivum nominis *Λήναια*.

βληχωνίας P 712, ex blechone factus. *ἅπ. λεγ.*

IV. Reliqua adiectiva sunt haec:

γάστρις Av 1604, qui crassum ventrem habet, heluo; quod nomen apud multos autores posteriores invenitur.

ποσθάλισκος Th 291, de *πόσθων* manans, videtur notare eum, qui magnum penem habet (Dindorf.); neque etiam male Fritzschius coniecit *ποσθάληκος* esse scribendum (*ληκάω* est concubare cum alqo.): qui concubat cum penibus i. e. cum viris, ita ut etiam obscoenior subsit sententia.

Postremo loco addimus aliquos superlativos et unum comparativum, quos hic poëta comice derivavit de adiectivis iamdiu usu receptis:

ταλάντατος (*τάλας*) Pl 684; *αὐτότατος* (*αὐτός*) Pl 83; *μονώτατος* (*μόνος*) Pl 182; *Δαναώτατος* fr 259[b]; *προτεραίτερος* E 1165, duplex comparativus comice fictus; *μονοφαγίστατος* V 923 (nam superlativi notio iam in *μονο-* voce inest).

Γ. *Pronomina.*

Praeterquam quod nonnullae formae pronominales ex dialectis Boeotica et Dorica petitae, aliunde quoque notae, leguntur, unum hoc quod adnotetur dignum est, quod Aristophanes *τυννοῦτος* (tantillus) pronomen primus literarum usui intulit et saepius usurpavit: quae vox de *τύννος* (forma dorica pro *μικρός*) descendens ad analogiam pronominum *τοιοῦτος*, *τηλικοῦτος* formata, ab hoc poëta sexies fere adhibetur: E 1220. N. 878 R 139 aliisque locis.

Δ. *Adverbia et particulae exclamationis.*

Quarto loco complectimur adverbia et particulas, quae vocantur, exclamationem exprimentes, quae ab Aristophane solo usurpantur vel ab eo in linguam inducta sunt. Haec omnia fere *ἅπ. λεγ.* sunt.

δωροδοκηστί E 996 *ἅπ. λ.*, accepta pecunia; qua voce alluditur ad adiectivum *δωριστί* quod v. 989 legitur, (vocalem *η* cur reiciamus et *ι* reponamus, nulla videtur esse causa, cum verbum sit *δωροδοκέω*.)

ἀνδριστί Ec 149; *βαρβαριστί* fr 45; *κριηδόν* L 309.

τετραποδηδόν P 896; *πινακηδόν* R 824.

πλειστακόθεν fr 668; *τριβωνικῶς* V 1132 *ἅπ. λεγ.*; signif. »in modum triti pallii i. e. ut facere solet is, qui est indutus trito pallio«. —

Βαλλήναδε A 234. Scholiastae explicatione nihil edocemur; hic enim: *παρ᾽ ὑπόνοιαν* dici videri hoc adverbium aut pro *καὶ βάλλειν αὐτόν* aut pro *παλληνικόν* (i. e. *γενναίως βλέπειν*); illud autem significare: quomodo Pallenae fiebat, ubi Pisistratus acerrime pugnabat. — Meo quidem iudicio is iocus, quem expressit poëta, valde molestus et magis Atheniensium quam nostris auribus conveniens est. cfr. Holzingeri l. l. p. 24.

Denique commemoro *δυάκις* et *τριάκις* adverbia numeralia ab hoc solo poëta usurpata, quae fr 607 ap. Schol. ad Dionys. Thrac. in Bekk. anecd. 942, 22 leguntur.

Sequuntur exclamationis particulae: quas apud hunc poëtam permultas inveniri ex comoediae natura sequitur. Sed paucas prorsus novas habet Ar.: plurimas enim earum, quas ille usurpat, ab aliis quoque adhibitas esse videmus. Inde sequitur, voculas exclamationem significantes omnibus sermonibus (dialectis) Graecis fuisse communes nec discernendum esse hac de re inter tragicorum et comicorum aliorumque usum. Unum vero magis novum de huius poëtae particularum usu observasse mihi videor: non paucas particulas, quas iam alii scriptores usurparunt, ab illo terminationibus comice additis auctas et amplificatas esse. Nonnulla denique vocabula etymologiam certam non habent; scholiastarum enim verbis non nimia fides habenda est.

βρῦν N 1382 clamare dicit schol. infantes, qui bibere velint.

βαβαιάξ, quo effertur vis voculae *βαβαί* saepius ab aliis quoque scriptoribus adhibitae, significat primum admirationem

et laetitiam A 64, R 63, deinde dolorem (eheu!) A 1141, P 248, L 312.

αἰβοῖ, interdum etiam *ι* litera corroboratum, ut sit *ἰαιβοῖ*, exprimit primum indignationem et dolorem A 189, E 891, E 957, N 906, N 102, deinde admirationem N 829 V 37, tum laetitiam P 1066, V 1338, P 15.

ἰατταταιάξ (E 1, Th 945) doloris, indignationis particula, cui maior vis inest, quam voculae *ἰατταταῖ*, quae N 707, R 271 vehementem exprimit adhortationem.

μυμῦ E 10, sonus phoneticus dolorem exprimens.

θρέττε E 17, adhortationem significat; terminologia etsi obscura ac dubia est, tamen cum vocibus *θάρρει* et *θάρσος* coniungi potest.

ἱππαπαῖ E 602 comice de equis et equitibus usurpatur.

ἤ, ἤ, N 105. movendo attentionem audientis inservit.

παππάξ, *παπαππάξ* N 391 voces significant sonum pressum in hominum ventre.

ἀππαπαῖ V 235 laetitiam exprimit.

ῥυππαπαῖ V 909, exclamatio militum navalium R 1073.

ἐποποί Av 58. 227, sonus ab epope editus.

τοροτίξ Av 267 et *τοροτορολίξ* Av 262 vocibus poëta avium quarundam cantum imitatur.

κίκκαβαῦ Av 261 ululae (*κικκάβη*) sonus videtur esse.

εὐράξ Av 1258, quod in Iliade notionem habet: »ex alqa parte«, hoc loco cum *πατάξ* coniunctum praebet significationem adhortationis abeundi (quod n. dicimus: husch, husch!)

βομβαλοβομβάξ Th 48; cum vox simplex *βομβάξ* Th 45 admirationem exprimat, haec comice amplificata est ad efficiendum terrorem et admirationem.

ὠόπ et *ὠόπ ὄπ* R 180 et 208, acclamatio nautarum, qua alius alium adhortatur in remigando.

*θρετταν*ελό Pl 290 voce imitatur poëta lyrae sonum.

στριβιλικίγξ A 1035; quo vocabulo »ne minimum quidem« significari ex verborum sententia apparet; sed unde derivatum sit dubitanti, priusquam melius aliquid afferatur, acquiescendum

videtur esse in scholiastae interpretatione, qua dicitur, hanc vocem ex *στρίβος* i. e. *ἡ λεπτὴ καὶ ὀξεῖα βοή* et *λίκιγξ* i. e. *ἡ ἐλαχίστη βοὴ τοῦ ὀρνέου* constare. Sed neque *στρίβος* neque *λίκιγξ* praeter hunc scholiastae locum usquam legitur.

E. Verba.

Iam pertractatis reliquis orationis partibus aggrediamur verborum magnam regionem, ex quibus, quae fuerit poëtae ratio, vel maxime apparebit. Namque etsi multa verba alia a superioribus scriptoribus tradita accepit, alia in sermone populari extantia invenit, tamen haec ipsa verborum copia ad efficiendum id quod petebat, minime sufficere videbatur poëtae. Atque ut in reliquis formationibus, ita in verbis maxime illius licentiam et libidinem admiratus sis; nam modo verba secundum tam simplices leges formata sunt, ut quemvis scriptorem Graecum eodem modo derivaturum fuisse putandum sit, modo summa audacia et varietas comparebit, cum complura verba eandem praebentia significationem de eodem vocabulo originem ducant: quod si fit, noli inquirere discrimina significationis, quae haud facile inveneris; nam poëta ipse summo ioco atque festivitate insultans modo hoc modo illud verbum posuit, quid intersit discriminis, saepe ignarus aut immemor. An inter *χεσείω* et *χεζητιάω* distinxisse illum putabis? Huius quidem rei non minima causa in eo posita est, quod ille, ut saepius diximus, sermonem volgarem et communem, quacunque poterat ratione, imitatus et secutus est. Deinde saepius aut metri ratione flagitante aut, ut iocum moveret, verborum stirpes traditas terminationibus auxit et amplificavit: quo facto vis ac significatio verbi mutata est.

Nobis quidem ad hanc vocabulorum classem describendam et explanandam magno usui erant ea, quae G. Curtius in libro, qui inscribitur »das Verb. der griech. Sprache« de variis verborum generibus sagaci ac subtili iudicio exquisivit et explicavit: in paucis autem rebus ab eius sententia discedendum esse putavimus. Ac primum quidem eius iudicium mirati sumus, quod verba derivata, quae vocantur, intensiva, fre-

quentativa, desiderativa aliaque tam certe affirmavit denominativa, ut hoc verbo utamur, esse, non deverbalia. Nam verba denom. meo iudicio intellegenda sunt talia verba, qualia originem ducere de iis nominibus Graecis demonstrari potest, quae in lingua Graeca ante illud verbum aut revera extiterunt aut extitisse valde veresimile est. Ille autem vir doctus, cum ad fulciendam sententiam suam, — ut *οὐρητιάω* verbum denominativum esse demonstraret —, nomen *οὐρητίας* secundum *οὐρητής* formatum animo cogitandum esse contendit, num veri aliquid simile dicere videtur? Nonne multo melius omnium illorum verborum origo declaratur, si illa verba — eadem ratione ac v. desiderativa in *-σείω* cadentia — directa via de verbis addita terminatione aut *-ιάω* aut *-τιάω* aut *-ητιάω* deducta esse putamus? Sed una fortasse tibi causa erit huius viri docti sententiam praeferendi meae: nam in mea verborum divisione ea, quae primo obtutu simillima sunt, velut *βινητιάω* et *μαθητιάω* separantur et alterum deverbalibus, denominativis alterum adnumeratur. Quod si accuratius inspexeris, facile intelleges, in verbis, qualia *μαθητιάω* (*μαθητ-ής*), *εὐρωτιάω* (*εὐρῶτ-ος*), *ληματιάω* (*λήματ-ος*), *τ* literam semper ad nominis stirpem pertinere ideoque non *-ητιάω* vel *-τιάω*, sed nihil nisi *-ιάω* pro terminatione adiectum esse; et *βινητιάω*, *οὐρητιάω* verba de *βινέω*, *οὐρέω* descendere quis non videt? Quae quum ita sint, meo quidem iudicio rectissime illa verba alia ab aliis distinguuntur.

Neque minus denominativa esse putat Curtius verba frequentativa, quae vocantur, ut *ὠστίζω* aliaque, quae et ipsa ego de simplicibus verbis (*ὠθέω*) addita terminatione deducere maluerim. Nam quid planius est, quam, sicut verbo simplici *ὠθέω* pulsandi notio subest, ita *ὠστίζω* significare »saepe pulsare«, »huc illuc iactare« et similia! Frequentatio enim, ut hoc verbo uti liceat, ad actionem verbalem pertinet, non ad nomen aliquod, quod fortasse continetur verbo! —

A. Verba de verbis derivata et verborum formae, quae vocantur secundariae.

Haec verba apparet semper diversam ac paullum mutatam habere significationem ab iis verbis, de quibus derivantur; omnia deverbalia distribuimus in classes sex:

I. ac primo quidem loco posuimus verba deverbalia desiderativa, quorum

a) duo in -σείω exeunt:

χεσείω E 998, N 295. δρασείω P 62 (quod verbum apud Soph. quoque et Eur. invenitur). cfr. ad hanc terminationem Lexic. Apollonii p. 125,32: ὁ δὲ τύπος τῆς λέξεως ἀττικός ... κτλ et ea quae Curtius l. l. II. p. 385 ad haec verba adnotavit.

b) in -σιάω exit κλαυσιάω Pl 1099 ἅπ. λεγ., quod ipsum quoque aliter atque Curtius et Passovius declarandum esse existimo. (Hic de κλαῦσις deduxit, quod in lingua nunquam fuisse lexica testantur). Nam ut de δράω: δράσω et δρασείω, ita de κλάω: κλαύσω et κλαυσιάω originem ducit: quod vero -ιάω, non -είω syllaba stirpi futurali addita est, offendendum non est: nam haec terminatio saepe invenitur in lingua Graeca desiderii praebens significationem: (cfr. ea verba, quae infra posuimus). — In his omnibus autem rebus illud maxime mihi retinendum videtur esse, omnia verba, si ullo modo fieri potest, de iis vocabulis esse derivanda, quae aut revera extant aut extiterunt in lingua, non de obscuris aliquibus et incertis vocibus, quas extitisse ne verisimile quidem est! —

Huic terminationi et forma et notione cognata est: -ιάω, quam habemus in v. ὡρακιάω (cfr. Curtii l. l. I, 349); hoc autem verbum, forma, quae dicitur secundaria, verbi ὠχριάω, mea quidem sententia cum spiritu leni (non: ὡρακιάω) recte exaratur.

c) Denique huic classi verborum desiderium exprimentium adnumeranda sunt verba:

βινητιάω et οὐρητιάω V 807, de quibus iam supra dictum est.

II. Verba, quae sunt formae secundariae vel ex aliena, plerumque dorica, dialecto petitae:

μακκοάω E 62, verbum non atticae videtur esse dialecti;

significat: stupidum esse (μωραίνω) atque ex μὴ κοέω (idem ac νοέω) oriri videtur.

ἀδαχέω est alia forma pro ea, quam Hippocrates usurpavit, ἀδαξάω. ἅπ. λεγ. fr 360.

κνύω Th 481, eandem notionem habet atque κνάω (rado, scalpo).

στεφανίζω E 1225, vel στεφανίσσω, forma dorica.

μυσίζω L 981, λυχνοφοριάω L 1003, formae laconicae verborum μυθίζω et λυχνοφορέω sunt.

πλαδδιάω L 171, 990 est verbum laconicum obscura notione, cui non videtur respondere forma attica; scholiasta certe in errorem rapi videtur, cum conferat hoc verbum cum πλησιάζω; nam neque si originationem neque si notionem spectas, haec verba comparari possunt; πλαδδιάω his locis nihil aliud est nisi: nugari;

συναλιάζω L 93, forma laconica verbi συναλίζω est.

III. Verba deverbalia, quae ita fiunt, ut verbis simplicibus terminationes -ύλλω et -υλλιάω addantur: haec sunt verba, quae vocare possumus deminutiva. Ego vero non dispicio, cur Curtius (II., 390) hanc deminutivorum classem extare in lingua Graeca negaverit. Nam si extant verba, formata ad analogiam nominum deminutivorum, cur ea, quamvis comice ficta sint, verba deminutiva nominare dubitamus? Huc pertinent:

ἡβυλλιάω R 516, comice deductum de ἡβάω verbo, apud Pherecratem quoque legitur.

ἐξαπατύλλω A 657, E 1144, verbum de ἐξαπατάω manans, est. ἅπ. λεγ. apud Aristophanem.

κοικύλλω Th 852, hietandi notionem habens, unde originem ducat, non perspicio.

IV. Verborum intensivorum generi, quod statuitur in arte grammatica (cfr. Curtius l. l. p. 389), adnumeranda sunt haec:

τετρεμαίνω, N 294, tripliciter elatum et amplificatum ex verbo primario, quod est τρέω, primum reduplicatione

adhibita, deinde syllaba *αν*, tum litera *ι* additis, ita ut summus timoris gradus exprimeretur. *πρημαίνω* N 336, vehementer flare (*πρήθω*).

διωκάθω N 1482, V 1203. *ἅπ. λεγ.* ap. Ar. (*διώκω*).

σκαλαθύρω Ec 611; dubitari potest, utrum hoc verb. derivatum et auctum sit ex *σκάλλω* (*σκαλεύω*) verbo, an compositum ex hoc et *ἀθύρειν* verbo: ego illam sententiam sequor, qua nihil nisi fodiendi notionem inesse in verbo illo dicitur; quamquam res non facile conficitur; nam hoc uno loco legitur verbum difficillimum ac tralata quidem, ut mihi videtur, notione et obscoena, ut sit: stuprare, concubare; haec autem notio cum ea, quae est »fodere« (*σκάλλω*), facile consentit; neque intellegendum est, quid in tali verbo delectandi (*ἀθύρω*) vis sibi velit.

V. Verba deverbalia frequentativa, quae vocantur, in -*τάω* (*τάζω*) et -*τέω* (*τίζω*) exeuntia sunt haec:

ὠστίζω A 24, (*ὠθέω*), huc et illuc pulsari: quod verbum apud alios quoque comicos velut Teleclidem legitur.

κλαστάζω (E 166), de *κλάω* derivatum, ad huius verbi notionem prope accedit; significat enim: vites frangere, pampinare et tralata notione: alcs animum deprimere. —

Quibus verbis adicio: *χασκάζω* V 695, hietare.

VI. Reliqua verba deverbalia, quorum aut terminologia incerta aut significatio obscura est.

τορύνω (E 1172) *ἅπ. λεγ.* (*τορύνη*); *νεβλαίρω* fr 35.

σπυρθίζω fr 681 *ἅπ. λεγ.*, quod fortasse alia forma verbi *πυδαρίζω* (saltare) est.

τρυγανάω Ec 34, verbum ex sententiarum nexu apparet nihil aliud esse nisi pulsare (portam), sed ex quo verbo deducendum et quomodo scribendum sit, iam veteres interpretes ignorabant neque ego diiudicare ausim, sed satis habeo apposuisse varias huius verbi formas, quae traduntur:

θρυγανάω, *θρυγονάω*, *τρυγονάω*. Scholiasta quidem ad *θρυγανῶσα* nihil adnotat nisi: *ἠσύχως κνῶσα*.

B. Verba denominativa.

Maior est numerus eorum verborum, quae de nominibus originem ducunt; ea autem nomina, de quibus haec verba ab Ar. derivata sunt, plerumque sunt nota usuque recepta; interdum id nomen, de quo Ar. verbum aliquod videtur deduxisse, in literis Graecis, quae nobis conservantur, non extat et mente cogitandum est. In his verbis denominativis non minus quam in verbalibus varias terminationes a poëta adhibitas videmus esse: frequentissimae omnium occurrunt:

I. *-ίζω* et *-άζω*, (cave putaveris *-ιάζω* esse terminationem; nam *ι* si praecedit, semper ad nomen pertinet: *αἰγυπτι-άζω*, ita ut *Αἰγύπτιος*, non ἡ *Αἴγυπτος* ut nomen primarium cogitetur; *άζω* autem semper adhibetur, si praecedit *ι* vocalis, quamquam hoc minime ad Aristophanem peculiariter pertinet;) quae aut populorum nominibus adnexae inclinationem aliquam exprimunt, ut *μεγαρίζω*, aut factitivam vel transitivam, quam vocamus, notionem habent, ut *πτερυγίζω*.

a) Verba denom. inclinationem exprimentia:

λυδίζω E 523. Lydos imitari.

λεσβιάζω V 1346, Lesbiarum more contra naturam stuprare. —

συβαρίζω P 344, — a Meineckio nescio, qua de causa *συβριάζω* exaratum —, Sybaritarum more i. e. luxuriose vivere, (quippe Sybaritae ob luxuriam clari erant).

βακίζω P 1072, *αἰγυπτιάζω* Th 922, *χιάζω* fr 558 *λακεδαιμονιάζω* fr 68; *κορινθιάζομαι* fr 133 a (meretricor: nempe Corinthus magna meretricum copia florebat), *Σιφνιάζω* fr 558, *πιθηκίζω* V 1290, *κορίζω* N 68, *κορυβαντίζω* V 119, (corybantum more sanare, purgare, *κορυβαντιάω* (V 8) autem, quod apud Platonem quoque saepius legitur, significat: mente captum esse).

ἀλωπεκίζω V 1241, vulpinari i. e. decipere.

γρυλλίζω Pl 307, suum sonum edere.

ἠλιθιάζω E 1124, stultum se praebere.

b) Deinde multis verbis denominativis factitiva vel transitiva notio continetur, quae variis rationibus originem de substantivis duxit; namque aut accusativum aut dativum aut rationem praepositionalem fundamentum cogitare debemus; ita ut nomen modo obiectum cogitetur, quod efficitur, modo instrumentum, quo alqd efficitur: verbum enim, quod est *δημίζειν*, explicamus: *τὸν δῆμον ἀπατᾶν*, *ἀγκυράζω*: *τῇ ἀγκύρᾳ καταβάλλειν*, *τετραχίζειν*: *εἰς τέτταρα σχίζειν*.

α. Verba ex accusativi ratione oriunda:

δημίζω V 699, decipere plebem; (alia notio est: a plebis partibus stare).

πτερυγίζω E 522 Av 795 Av 1466, alas movere, alis fremere; quod verbum saepius post Aristophanem invenitur, sed hic primus in usum vocavit.

κιχλίζω N 983, *κίχλας* edere.

στομφάζω V 721, os plenum ad gloriandum adhibere.

παππίζω V 609, *πατερίζω* V 652, *πορπακίζομαι* L 106.

τραγαλίζω V 674, *θυννάζω* V 1087, *βεμβικίζω* V 1517.

τυκίζω Av 1138, *οἰναρίζω* P 1147.

διποδιάζω L 1243, *δευτεριάζω* Ec 634.

ἀκρατίζομαι Pl 295, fr 505 a *ῥοθιάζω* fr 60.

ἐλαΐζω fr 167, *καυλίζω* fr 357, *κοκκίζω* fr 506.

βαρβιτίζω fr 594. *ἀνθρωπίζω* fr 100, hominem facere; medio genere: humane agere.

β. Verba ex dativi vel ex praepositionali ratione oriunda:

τετραχίζω fr 688, in quatuor partes distribuere.

ἀγκυράζω E 262, de *ἀγκύρα* (ancora) deductum significat: in alqm fodere. Schol. ad h. l. adnotat haec: *ὑποσκελίσας*, *οἷον τῇ ἀγκύλῃ καταβαλών* (*ἡ ἀγκύλη* est res curvata).

ζυγωθρίζω N 745, circumclaudere alqm, sub signo et claustris ponere; (*ζύγωθρον* est tignum transversarium.)

ἀνθρακίζω P 1136, in carbonibus coquere.

ῥαβδίζω L 587, ferire alqm (ap. poster. quoque legitur).

σκοροδίζω, A 166, allio alqm afficere.

λαγωνίζω; in fr 636 forma *λαγωνίσαι* ex *λεγωνῆσαι* tradito

probabiliter restituta est; λαγωνίζω ex λαγών deductum idem significat ac σποδεῖν: (simili ratione de πυγή derivatur πυγίζειν).

c. Denique addo nonnulla verba in -ίζω aut -άζω exeuntia, quae comice ficta sunt aut obscuram habent terminologiam et significationem:

καρδαμίζω Th 617, cardamo similem esse, vel, — quod magis quadrare mihi videtur, — ea facere, quae cardamo similia sunt, de futilibus sermonibus dictum (quod nos dicimus: kohlen); huius verbi notio certis finibus circumscribi non potest, cum etiam cunctandi notio non prorsus ab hoc loco aliena esse videatur.

λαγαρίζομαι V 674, diverse lexica interpretantur, aut ligurrire, aut languem, tenuem fieri. ἅπ. λεγ. (nonnulli libri: λαγαρύζομαι.)

κυρηβάζω E 272, obscura esse notione lexica et antiqua et recentiora adnotant. Schol. ad hunc versum adnotat haec: κυρηβασία ἡ τῶν κεράτων μάχη, πλῆξις τῶν τραγῶν. Sed hae notiones, si recte iudico, sunt translatae et derivatae; primaria autem huius verbi notio esse debet: »alqm caedere ad pulticulam i. e. ita ut fiat pulticula, quod nos dicimus: kurz und klein hauen«; nam ex κυρήβιον, quod est furfur, illud verbum derivatum est. Sententia autem illius versus comice in maius aucta et elata est; κυρηβάσει enim nihil aliud significat nisi κλαύσει μέγα vel tale quid.

σκιμβάζω fr 678, claudicare, haerere alqo loco: quod unde manet, firmari nequit; lexica quidem conferunt hoc verbum cum κιμβάζω, ὀκιμβάζω, sed mea sententia a σκίμβος nomine vix disiungi poterit.

ταντελίζομαι, Tantali more se gerere, vel divitem esse ut Tantalum, qui nummos ponderabat. Cfr. ea quae in huius prooemii p. 8 exposuimus.

II. In verbis, quae in -όω exeunt, inesse solet factitiva notio, quam etiam in Aristophaneis verbis invenies. Curtius l. l. I, 349 recte duas praecipuas huius terminationis notiones statuit: alteram, si adiectivum fundamento iacet, causativam: πλατόω (πλατύς) latum reddere; alteram, si substantivum cogitatur,

ut exprimatur: aliquid efficere, alqm afficere alqa re: δελφακόω (δέλφαξ), alqm suem facere; βαλανόω (βάλανος), pessulo alqm afficere (i. e. portam claudere pessulo).

πλατόω A 552 ἅπ. λεγ.

πεταχνόω fr 279, dilatare; genere medio: gloriari.

δελφακόομαι A 786, magnum suum fieri.

ῥαφανιδόω N 1083, raphano alqm afficere: qua poena multabantur moechi (cfr. σκοροδίζω p. 36).

μινθόω R 1075, polluere alqm stercore humano.

βαλανόω Av 1159 fr 259[a].

φυσιγγόομαι A 526, verbum ad illam regulam vix revocaveris; originem autem ducit de φῦσιγξ nomine, quod est aut »pustulla« aut »scorodi exterior pars«, ita ut verbum illud aut »inflandi«, »flatu impellendi«, quae notio ad ὀδύναις vocem quadraret, aut »scorodo incitandi« significationem habeat: mea quidem sententia πεφυσιγγωμένοι significantur homines Megarenses irati et incitati, notione scorodi comice addita in hoc verbo, quia illorum agri scorodo pleni erant!

III. -ιάω et -άω terminationes, ut iam v. verbalia desiderativa edocuerunt, nominibus adnexae statum aliquem aut desiderium morbumque animi vel corporis, investigationem rei, ut Curtii verbis utamur, exprimunt; sed hanc primariam notionem nonnullis in verbis mutatam esse intelleges.

σιβυλλιάω E 61, desiderium habere oraculorum sibyllinorum (σίβυλλα); aliam vim prae se fert verbum, quod est σιβυλλαίνω, quod Diodorus usurpavit: ut sibyllam oracula edere. —

κερουτιάω E 1339, cornua tollere (Schol.: μετεωρίζω τὴν κεφαλήν); de quo verbo Photius deduxit κερουτιασμός i. e. superbia.

εὐρωτιάω N 44, μαθητιάω N 183, μαμμάω N 1383.

βουβωνιάω V 278, genitalia tumescentia habere.

λοφάω P 1311, apud Babrium significat: cristam habere, hoc autem loco: cristarum desiderio laborare; comice formatum est ad analogiam verborum ποδαγράω, ὑδεράω.

λημματιάω R 494, ὀρχιπεδάω Av 142.

μαδάω Pl 266 manat ex *μαδός* adiectivo, quod est idem ac *μαδαρός*, madidus, fluidus.

κιναβράω Pl 294, odorem hircinum prae se ferre; substantivum *κινάβρα* non extat, sed mente cogitandum est.

φληναφάω N 1475 fr 701, garrire; quod verbum de *φλήναφος* (nugae) descendens post Ar. frequens usurpatur.

μιστυλάομαι (vel *μυστιλάομαι*) E 827, de *μιστύλη* deductum signif.: ex cavato panis frusto ius edere (*τοῖς κοιλοῖς ἄρτοις ζωμοὺς καὶ ἀθάρας ἀρύεσθαι* Schol.).

IV. *-έω* syllaba terminantur ea verba denominativa, quae actionem eius personae significant, de cuius nomine illud verbum descendit: hac terminatione addita plerumque intransitivam notionem effici Curtius recte vidit; quod etiam in Aristophanem cadere videtur, aqud quem ea maxime verba in *-έω* exeuntia intransitivam notionem habent, quae de substantivis compositis, ut *μουσοποιός* aliisque, descendunt.

μουσο-ποιέω N 334. *σεμνοπροσωπέω* N 363.
ἀστραπηφορέω P 722. *ἀρρηφορέω* L 641.
ψευδορκέω Ec 603. *φαρμακοπωλέω* fr 95.
ἀρχιτεκτονέω fr 241.

βοηλατέω et *ὀνηλατέω* fr 598 derivata sunt de nominibus *βοηλάτης* et *ὀνηλάτης*, quae apud atticos, qui vocantur, auctores frequentia leguntur; verba illa a posterioribus scriptoribus ipsa quoque in usum vocantur.

κυκλοβορέω A 381, velut Cycloborum fluvium fremere.

V. Verba denominativa in *-εύω* exeuntia varias habent notiones et Aristophanea maxime vix omnia ad certam regulam revocaveris!

συνωρικεύομαι N 15, biiugo vehi (*συνωρίς*).

προτενθεύω N 1200, antea gustare (*προτένθης*).

μυττωτεύω V 63, de *μυττωτός* deductum, notionem habet concutiendi alqd ad pulticulam (cfr. p. 37 *κυρηβάζω*).

πιτυλεύω V 678, manus in remigando celeriter movere, (*πίτυλος* est remorum pulsus). —

σπλαγχνεύω Av 984; ἀνθρακεύω L 340; χοανεύω Th 57; ἀρκτεύω fr 337.

VI. Reliqua sunt verba denominativa duo: τρυφεραίνω V 688, mollem reddere ἅπ. λεγ. et γαργαίρω fr 327, abundare (γάργαρα) ἅπ. λεγ.

Restat, ut ea pauca verba enumeremus et explicemus, quae de adverbiis et particulis exclamationem exprimentibus poëta deduxit et ea, quae sonum quendam significunt.

κοΐζω A 746 ἅπ. λεγ., ut suem clamare (κοΐ).

βρύλλω E 1126, si recte iudico, de βρῦν vocula originem ducit, de qua p. 28 diximus; alia vero notio verbi βρύλλειν, quae est decipere alqm, unde manet, nescio.

τραυλίζω N 862, balbultire.

πιππίζω Av 306, clamare, de pullis avibus dictum.

βαβάζω, quod Bentleius valde probabiliter pro eo, quod tradebatur, βατίζω reposuit Av 1681, significat: sermocinari malo animo.

κικκαβίζω Lys. 761. i. e. κικκαβαῦ clamare, ut ulula clamabat, Av 261. (cfr. hoc adverbium p. 29).

κακκάω N 1383 et saepe, vocem minime decoram hic poëta primus literis intulit (cfr. prooemii p. 4).

Theses.

I.

Aesch. Eum. 69 (Dind) corrigendum esse sic:

γραῖαι πάλαι τ' ἄπαιδες

II.

Aesch. Eum. 176. 177. sic scribendum propono:

ποτιτρόπαιος ὢν δ'ἕτερον ἐν κάρᾳ
Μιάστορ' ἔστιν οὗ πάσεται.

III.

Soph. Trach v. 57 esse legendum:

εἰ πατρὸς
νέμειν τιν' ὤραν τοῦ καλῶς πράσσειν δοκεῖ.

IV.

Gerhardi sententia, qua pompam mystarum carmine chorico Aristophaneo (Ran. v. 316—459) illustratam non ad Eleusinia, sed ad parva mysteria referendam esse dicit, reicienda videtur.

V.

Nomina quae sunt: reduplicatio attica et futurum atticum et digamma aeolicum ex grammatica graeca, praecipue scholastica, eicienda sunt.

VI.

Cleonem Atheniensem revera munere *ἐπιμελητοῦ τῆς κοινῆς προςόδου* functum fuisse ex Equitum fabula Aristophanea demonstrari posse censeo.

VII.

In narranda causa et origine belli Punici secundi i. e. in exponendis rebus Saguntinis ne Polybius quidem, in ceteris optimus auctor, ab ira et studio vacuus est.

VIII.

Quae fabula de Sardanapali, Assyriorum regis, monumento sepulcrali traditur, eam non Callisthenis opera Alexandri temporibus, sed per logographos antiquitus innotuisse Graecis putandum est.

Vita.

Natus sum Vilelmus Augustus Uckermann Id. Iun. anni 1858 Wetteri apud Marburgum, ex familia evangelica, patre Carolo, qui procuratoris publici munere ibi fungebatur, nunc hic fungitur, ex matre Mathilda e gente Soldaniana. Literarum primordia a parentibus accepi necnon scholam elementariam per tres annos frequentavi. Anno 1867 inter gymnasii Marburgensis discipulos receptus sum, ubi per annos octo literas discebam. Tum anni 1875 tempore paschali civibus universitatis Philippinae ascriptus historiam et philologiam tractare coepi. Tribus semestribus Marburgi peractis, Berolinum me contuli, ubi tria semestria commorabar. Deinde domum reversus literis philologicis me dare perrexi. Per totum autem tempus, quo literis incubui, seminariorum philologicorum sodalis fui. — Anni 1879 mense Iunio examen pro facultate docendi absolvi et ita iam ad studiorum academicorum otium secessi, ut tandem etiam summi in philosophia honores in me conferrentur.

Restat, ut hoc loco seminariorum philologicorum et Marpurgensis et Berolinensis Directoribus **Caesar, L. Schmidt, A. Kirchhoff, Vahlen** gratias agam maximas, quod summa cum benevolentia me et in sodalium numerum receperunt et consilio me semper adiuverunt; gratias denique ago omnibus praeceptoribus, quibus sum usus:

Bergmann, Caesar, Cohen, I. G. Droysen, A. Kirchhoff, Lucae, Niese, Nissen, Nitzsch, Rein, L. Schmidt, Scherer, de Treitschke, Vahlen, Varrentrapp.